

Aba-Novák Vilmos (1894-1941)

Subiaco, 1930

Tempera, falemez, 127x127 cm
jelezve jobbra lent: Aba-Novák 30

Irodalom:

- Berzeviczy Albert: Itália. Úti rajzok és tanulmányok I-II. Budapest, 1924. (3. kiadás)
- Aba-Novák Vilmos: Vallomás. Magyar Művészet, 1931/3. 129-136.
- Ybl Ervin: Aba-Novák Vilmos művészete. Magyar Művészet, 1931/3. 137-146.
- Gerevich Tibor: Római magyar művészek. Magyar Művészet, 1931/4. 189-212. (196.)
- Farkas Zoltán: Aba-Novák Vilmos művészete. Új Szin, I/2. 1931. április, 52-64.
- Gerevich Tibor: Aba-Novák Vilmos 1894-1941. Szépművészet, 1941/11. 261-266. (reprodukálva: I. tábla 1. kép)
- Gerevich Tibor előszava. Aba-Novák Vilmos (1894-1941) emlékkiállítás. Nemzeti Szalon (katalógus), 1942. március, 5-10.
- B. Supka Magdolna: Aba-Novák festészetének nemzeti sajátosságairól. Magyar Nemzeti Galéria Közleményei II., 1960. 79-86., 175-177. (reprodukálva: 80. oldal)
- B. Supka Magdolna: Aba-Novák Vilmos. Budapest, 1966. (57-58., reprodukálva: 22. kép)
- P. Szücs Julianna: Az időzjel csapdája. Művészet, 1977/12. 2-10. (reprodukálva: 8. oldal)
- P. Szücs Julianna: Közösség hiánya - alközösség csapdája. Pályaképvázlat Aba-Novák Vilmosról. Világosság, 1982. április, 216-225. (222., reprodukálva: 237. oldal)
- P. Szücs Julianna: Aba-Novák Vilmos. In: Kontha Sándor (szerk.): Magyar művészet 1919-1945 I. Budapest, 1985. 418-426. (422.)
- P. Szücs Julianna: A római iskola. Budapest, 1987. (reprodukálva: 70. kép)
- P. Szücs Julianna: A "római iskola". In: Csorba László (szerk.): Száz év a magyar-olasz kapcsolatok szolgálatában. Magyar tudományos, kulturális és egyházi intézetek Rómában (1895-1995). Budapest, 1995. 95-126. (reprodukálva: 110. oldal)

Kiállítás:

- XVIII. Esposizione Biennale Internazionale d' Arte. Venezia, 1930. kat.: Ungheria 36/b.
- Aba-Novák Vilmos és Pátzay Pál gyűjteményes kiállítása. Ernst Múzeum, 1931. február, katalógus: 33.
- Magyar mesterek reprezentatív csoportkiállítása. "Artes", Pécs, 1931. május, katalógus nélkül
- A Római Magyar Intézet ösztöndíjas művészeinek első kiállítása. Nemzeti Szalon, 1931. május-június, katalógus: 69. (reprodukálva: 10. tábla)
- Aba-Novák Vilmos (1894-1941) emlékkiállítás. Nemzeti Szalon, 1942. március, katalógus: 21. (reprodukálva: II. tábla)

Subiaco látképe (archív fotó)

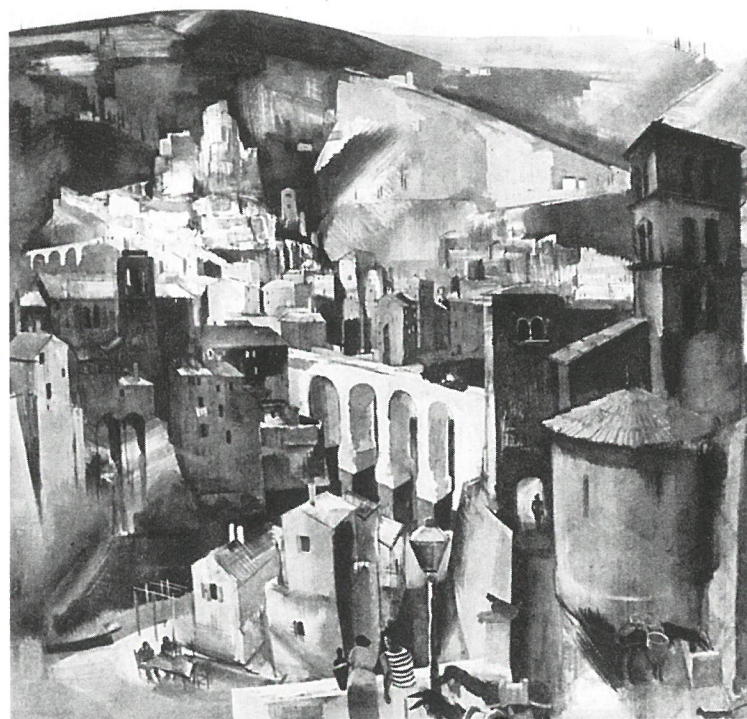
Aba-Novák Vilmos: Cefalu, 1930 (magántulajdon)

- Aba-Novák Vilmos 1894-1941 emlékkiállítás. Móra Ferenc Múzeum, Szeged, 1994. március-június, katalógus: 9.
- Aba-Novák Vilmos 1894-1941 emlékkiállítás. Damjanich János Múzeum, Szolnok, 1994. július-augusztus, katalógus nélkül
- Aba-Novák Vilmos emlékkiállítás. Művelődési és Sportház Galéria, Szombathely, 1998. március-április, katalógus nélkül

Proveniencia:

- Egykor a Kozma-család tulajdonában, majd 1944-től egy soproni magángyűjteményben.

"... a mai új művészgenerációk lelkületéhez és törekvéseihez a középkor kötöttebb szelleme áll közelebb a Rómában kivirult és csordulásig telített barokk kultúrával szemben ... A római barokk kultusza után Perugiában fellélegzettem..."
- írta római ösztöndíja végén, 1930 júniusában összeállított

Aba-Novák Vilmos: Umbriai város, 1930 (magántulajdon)

tanulmányi jelentésében Aba-Novák Vilmos. "Utazásom (6 heti) Perugia - Arezzo - Francavilla al Mare - San Vito - Sanciano - olyan eredményes volt, amihez foghatót eddigi pályámon még nem éltem át. Ide tartoznak a rövid ideig tartó kirándulások: Róma környéke, továbbá Viterbo, majd nagyobb utak Nápoly, Palermo, Monreale, Cefalu, Girgenti, Siracusa. Ez csodálatos volt. Mindebben római ösztöndíj-időm végén lett részem és munkám jóval bővebb és eredményesebb lett volna, ha ilyen utazások után kerülök Rómába, nagyszámú skicceimet ott feldolgozandó műtermembe." (Supka 1966, 50.)

1929-30 folyamán szűkös anyagi viszonyai ellenére Aba-Novák Patkó Károly társaságában csaknem az egész félszigetet bejárta. Felkereste "... Olaszország fontosabb művészeti vidékeit, láthatta Giottót Assisiben és Firenzében, Piero della Francescát Arezzóban, Signorellit Orvietóban, egy nyarat töltött Perugiában, az ottani fiatal művész és művészettörténész kolóniával együtt, egy másik nyáron Patkó Károllyal a délolasz tengerparton dolgozott." (Gerevich 1941, 363.) A trecento és quattrocento mesterek alkotásai mellett nagy hatást tettek rá az ókeresztény és bizánci falfestmények és mozaikmunkák is. Utazásai során elsősorban benyomásokat gyűjtött, vázlatfüzeteibe szinte topografikusan hű cezararajzok, friss akvarellvázlatok "téma és színötletek" kerültek. Ezek alapján több - tengerparti kikötővárosokat, halászfalvakat, magaslatoakra épített erődítményeket, hegyi városokat - ábrázoló temperakép készült el még a római műtermében, de az élmények nagyobb részének feldolgozására 1930 második felében már otthon kerülhetett sor.

1931 februárjában az Ernst Múzeumban rendezett kiállítá-

táson ismerkedhetett meg a közönség Aba-Novák ösztöndíjas éve alatt, 1928-30 között készült képeivel. A tárlat kapcsán Ybl Ervin a Magyar Művészetben, Farkas Zoltán az Új Szín folyóiratban méltatta Aba-Novák művészetét, külön kiemelve az olasz vedutákat, melyekről mindketten nagyszámú reprodukciót (*Cefalu, Perugia, Sicíliai város, Viterbo, Abruzzói vidék, Tengerparti város, San Vito, Umbriai város, Citta Vecchia*) közöltek.

"Művészi problémáinak megoldásához legszívesebben architektúrás, hegyes olasz tájat választ. A hegyen emelkedő vagy dombra kúszó középkori olasz városok - Perugia, Assisi, Subiaco - egyszerű, tömeges épületeikkel, szilárd falaikkal kitűnő alkalmat adnak művészi elvei megvalósítására." - írta e tájábrázolások kapcsán Gerevich Tibor (Gerevich 1931, 196.). Aba-Novák szenvedélyévé vált a városok szerkezeti titkainak kutatása, az architektonikus formák iránti fokozott érdeklődés nagy hatással volt új stílusának kialakítására is. Bár az alapformákig leegyszerűsített idomokat, a súlyos mértani testeket könnyed, rajzos részletek oldják fel, a táblaképek szinte előzményeivé váltak későbbi monumentális munkáinak.

A kopár hegyek között fekvő "... katlan közepén emelkedő dombon, mely az Anio folyását erős fordulatra kényszeríti, egy szürke város tornyosodik fel, látszólag egymás tetejébe épített régi házakkal, amelyek legfölül marcona tekintetű vár zömök négyszögű tornyában csúcsosodnak ki. Ez Subiaco és tetejében a 'Rocca', az 'Abbate commendatoriók', az egykori harcias apátok vára ..." (Berzeviczy 1924, II./37.). E sorokkal kezdi meg Berzeviczy Albert Szent Benedek városának ismertetését Itália tájait, műemlékeit bemutató

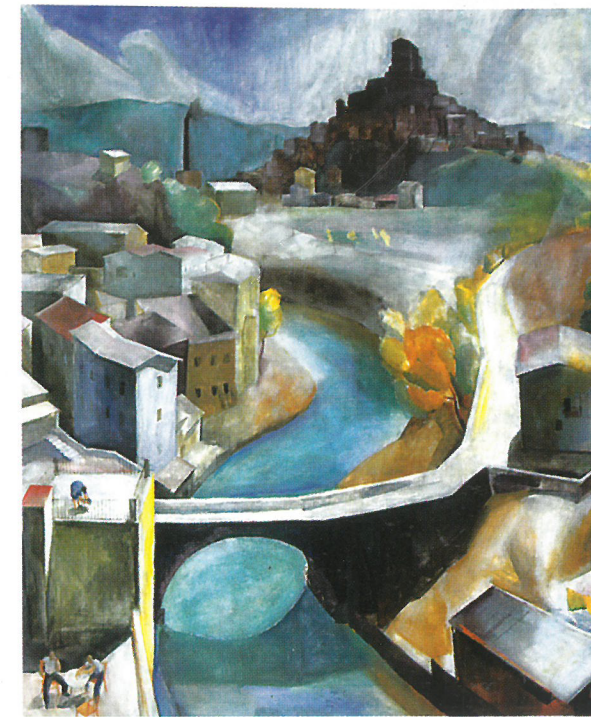

Kákay Szabó György: Subiaco, 1930 (Magyar Nemzeti Galéria)

könyvében. Subiaco Tivoli mellett Róma környékének másik nagy nevezetessége. Festői fekvése, középkori műemlékei - a XI. századtól kiépülő Apátsági fellegrvár és a XII-XIII. században virágkorát élő Monastero di San Scolastica temploma és kolostorának épületegyüttese máig vonzzák a látogatókat. A kis város talán legnagyobb becsben tartott emlékhelye a Monastero di San Benedetto, mely azon a helyen épült fel, ahol Szent Benedek társaival első szerzeteséveit töltötte.

Pátzay Pál hívta fel Aba-Novák figyelmét Subiaco-ra, együtt látogatták meg a történelmi várost 1930 tavaszán. Festő és motívum találkozását - Pátzay visszaemlékezése alapján - Supka Magdolna idézte fel érzékletesen a művészről írott monográfiájában: "... amikor Rómából a Trattoria miatt nyugtalanul távozott, sietett segítségére útjában egy páratlan élmény: a hirtelen eléje táruló Subiaco város gigantikus-regényes látványa. Irdatlan mélységből csap fel a kőváros az égnek, sötétlő hegyóriások között. (...) A monumentalitás tökéletes természeti arányai diadalmasan bontakoznak ki a térben, s e látvánnyal járó benső pátoszt, lelkendezést s ugyanakkor elfogódottságot teremtenek a parányi emberben. Aba-Novákban itt talált egymásra a romantikus képzeletű, szertelen vérmérsékletű ember a formák fenséges rendjében, erejében éledő művésszel. 'Szinte reszketett, nem bírt magával az izgalomtól' - amíg képpé nem váltotta élményét." (Supka 1966, 57-58.)

Aba-Novák *Subiaco* (1930) című alkotása betetőzése az itáliai vedutákat ábrázoló sorozatnak. Szorosan hozzá kapcsolódik néhány ezidőben készült, hasonló méretű, összefoglaló igényű tábla: a *Cefalu* (1930, magántulajdon), az

Patkó Károly: Subiaco, 1930 (Magyar Külkereskedelmi Bank gyűjteménye)

Umbriai város (1930, magántulajdon), és a Magyar Nemzeti Galéria gyűjteményében őrzött *Szicíliai régi város* (1930). Közös jellemzőjük a madártávlatból ábrázolt, síkba transzponált kompozíció, a freskószerű monumentalitás mellett a könnyedség érzetét keltő részletgazdagság.

Subiaco festőisége többeket meghihletett a római ösztöndíjasok közül Kákay Szabó György 1930 májusára datált akvarelljén (*Subiaco*, Magyar Nemzeti Galéria) csaknem hasonló nézőpontból jelenik meg a város, mint Aba-Novák festményén. Szűkebb kivágatban, topografikus hűséggel ábrázolta a feltáruló látványt. Ezzel szemben Patkó képén (*Subiaco*, 1930) a távolból tűnik fel a középkori városmag sziluettje, melyhez kanyargó folyó vonala vezet el a tekintetet. Másik kompozícióján a város mindennapi életéből vett jeleket - mosóasszonyokat a folyóparton - örökített meg (*Subiaco*, 1931).

Az 1930-as Velencei Biennálén, majd Budapesten, a római ösztöndíjasok bemutatkozó kiállításán is nagy sikerrel szerepelt Aba-Novák *Subiaco* (1930) című festménye. Reprezentatív darabja volt az életművet összefoglaló 1942-ben, a Nemzeti Szalonban megrendezett emlékkiállításnak is. Annak ellenére, hogy a II. világháború után nyoma veszett elpusztult, esetleg lappangó alkotásként tartották nyilván -, a művészről, illetve a római iskoláról szóló jelentősebb tanulmány vagy könyv nem kerülhetett meg, nem jelenhetett meg reprodukciója nélkül. Aba-Novák "kozmosz látomása" (Gerevich) hosszú évtizedek után bukkant fel, 1994-ben, a művész születésének 100. évfordulóján rendezett kiállításokon került újra a nyilvánosság elé.

Zs.F.